

Epaminondas

Epaminondas

skådespel i fem akter

efter Plutarkhos

av Christian Lanciai (1995)

Personerna :

Pelopidas
Glaukos och Melon, hans vänner
Epaminondas

De sammansvurna:

Charon
Filidas
Theopompos
Demoklides

Archias och Filip, spartanska oligarker i Thebe
Charons lille son
Pelopidas hustru
Konung Agesilaos av Sparta
Protheus och Archidamos, spartanska generaler
Meneklides, demagog
Alexander av Ferai, självutnämnd tyrann i Thessalien
Thebe, hans hustru

Hennes bröder:

Tisifonos
Pytholaos
Lykofron

Platon, filosof
Gryllos, son till Xenofon

budbärare
thebaner
soldater

Handlingen äger rum i Hellas, i Thebe och Athen, på Peloponnesos och i Thessalien
år 380-362 före vår tideräkning.

Copyright © Christian Lanciai 1995

Presentation.

Ämnet Epaminondas är svårt att hantera då ingen biografi över honom har bevarats från Antiken. Man har egentligen bara att gå efter hans oerhörda rykte samt den bevarade biografien över Pelopidas av Plutarkhos. Detta spel kan ses som ett försök att rekonstruera Epaminondas personlighet, som alltså kunnat rekonstrueras genom sin egen personlighets kraft trots den nästan fullständiga bristen på källor.

Samtliga personer i dramat förekommer hos Plutarkhos och har alltså funnits i verkligheten. Tyvärr har vi ej lyckats uppdaga namnet på Pelopidas hustru.

Första akten skildrar den nästan burleska befrielsen av Thebe från Spartas politruker. Andra akten skildrar det viktiga slaget vid Leuktra, en av krigshistoriens märkligaste segrar. Akt III skildrar Thebes småaktiga avundsjuka mot sina hjältar och den kris detta innebar för Pelopidas, som då lämnar Thebe för alltid med krossat hjärta. Akt IV skildrar kampen mot tyrannen Alexander i Thessalien. Först i akt V frångås en aning de historiska källorna: det finns inga bevis för att Epaminondas besökte Athen inkognito för samtal med Platon, och det är inte heller bevisat att Epaminondas var den som dräpte Xenofons son. Men det kan ha varit så. Dessa episoder har använts för framställning av Epaminondas personlighet, ej för exakt historieskrivning.

renskrivet i Göteborg 7.4.1996.

Epaminondas

Akt I scen 1. Thebe.

Pelopidas Jag vill att alla mina vänner skall ha det bra. Varför ärver man överflöd om inte för att det är meningen att man skall dela med sig? Det finns rika män, som lever snålt och desto girigare ju mera de förtjänar. Skam över dem! De är redan döda! Medan andra rika män lever i sus och dus och överdåd och slösar allt för sin praktlystnad, som om rikedom var till för att odla ens hybris. Därar är de som låter sig berusas, liksom drinkare utan sinne för proportioner, som löper amok med sig själva! Men jag kan inte se en fattig man utan att tänka att det är fel att jag skall vara rik och han fattig. Därför delar jag gärna med mig.

Glaukos Lovvärd är du, Pelopidas, för din generositet och frikostighet, som dock anpassar sig efter förnuftet och rättvisan.

Melon Med rätta har du anförtrotts de högsta ämbetena i Thebe.

Pelopidas Men här ser jag nu min ende överman.

(Epaminondas kommer förbi.)

Glaukos Alltid lika allvarlig och svårtillgänglig.

Melon Pelopidas, här har du en fattig man. Varför har du aldrig delat med dig med honom?

Pelopidas Epaminondas, kom och drick ett glas med oss!

Epaminondas Jag beklagar, mina herrar, men jag hade tänkt mig något annat.

Glaukos Var nu inte så tråkig! Dina filosofvänner kan för en gångs skull vänta. Kom och håll oss sällskap i stället.

Melon Det är ju Pelopidas som bjuder.

Epaminondas (kommer in till dem) Och skulle jag då vara förpliktad att acceptera bara för att det är den rike Pelopidas som bjuder?

Pelopidas Missförstå mig rätt, Epaminondas. Alla respekterar dig och i synnerhet jag. Men ingen begriper sig på dig. Jag vill bara dela med mig av mina gåvor. Alla har tackat mig för det.

Epaminondas Jag har mina föräldrar att vara tacksam för min fattigdom. Därför behöver jag inte vara tacksam mot någon annan.

Pelopidas Men skulle du inte må bra av att få det litet bättre? Kan litet mera smör på brödet vålla dig någon skada?

Glaukos Pelopidas vill bara dela med sig, Epaminondas, men du har alltid tackat nej. Du är högfärdig och otacksam.

Epaminondas Mina vänner, tillåt mig att försvara mig. Ni är alla högt uppsatta i styrelsen av denna stad. Ni hjälper varandra, ni har hjälpt varandra så mycket att ni är beroende av varandra, och alla är ni riktade av Pelopidas pengar. Är det inte då värt att åtminstone någon i denna värld förblir fri och självständig och okorrumberad?

Melon Han förolämpar oss.

Glaukos Tål du sådana oförskämdheter, Pelopidas?

Pelopidas (reser sig) Tyst, Melon och Glaukos! Epaminondas har rätt. Han ensam i Thebe, ja, kanske i hela Hellas, är fri och okorrumberad. I stället för att ta emot mina erbjudanden har han slagit vakt om sin fattigdom och sitt oberoende, och detta är en större rikedom än någon välfärd. Epaminondas, jag vill leva som du. Lär mig hur man gör. Undervisa mig i din frihet och fattigdom och integritet och gör mig till din lärjunge.

Epaminondas Det är enkelt. Avstå från pråliga kläder, ät inte mer än nödvändigt, och ge inte vika för frestelser eller impulser.

Pelopidas Jag skall bli en fattig filosof som du.

Melon Men du kan aldrig lära dig spela och sjunga till harpa så väl som Epaminondas.

Glaukos Och hans pythagoreiska filosofi är väl svår ibland.

Epaminondas Vi föds till vad vi förtjänar. Pelopidas föddes till rikedom och överflöd och en plats i solen. Låt honom få behålla dem och begagna dem väl. Lämna min konst och min filosofi åt mig, som jag föddes till som min enda rikedom, och låt mig få förvalta dem ensam men lika väl.

Pelopidas Epaminondas, får jag svära vänskapsförbund med dig?

Epaminondas Någonting säger mig att vi kommer att samarbeta väl.

Melon Ni kompletterar varandra väl.

Glaukos Båda saknar vad den andra har.

Melon Vi kan behöva er två tillsammans mot Sparta.

Pelopidas Tror du vi kan besegra Sparta, Epaminondas?

Epaminondas Om du vill det.

Melon Hela världen vill det!

Glaukos Om det är något vi kan klara oss utan är det Spartas odrägliga förtryck!

Pelopidas Tillsammans kan vi knäcka hela Sparta, Epaminondas, ty så stark kan vår vänskap bli.

Epaminondas Om du vill det, Pelopidas.

(De fattar varandras händer.)

Scen 2.

Charon Så ni vill ha mig med i en sammansvärjning?

Filidas Tänk efter, gode Charon. Vi har faktiskt utsikter att lyckas, nu när jag lyckats bli utnämnd som sekreterare åt oligarkerna Archias och Filip. Den tredje oligarken Leontidas är den enda farliga.

Charon Och Pelopidas är på väg hit?

Filidas Han har talat offentligt i Athen. Alla thebaner håller med honom. Han har talat med Platon och har även alla athenares stöd, som vägrat följa Spartas bud att förfölja landsflyktiga thebaner i Athen.

Charon Och Epaminondas?

Filidas Vår bäste bundsförvant. Som fattig har han fått stanna kvar i Thebe då spartanerna menar att han är utan makt och inflytande eftersom han är utan pengar. Men en fattig spion är farligare än en rik.

Charon Ändå vacklar jag.

Filidas Vi behöver dig, Charon! Thebe och Athen behöver dig! Hela Hellas behöver dig just nu! (*Melon inkommer.*) Melon! Du kommer som på beställning!

Melon De är på väg.

Filidas Pelopidas?

Melon De sammansvurna är på väg mot Thebe, tolv till antalet, anförda av vår Pelopidas. Ingen spartan anar någonting, då de kommer avklädda som herdar med hundar. Folk tror de är jägare.

Filidas Vad säger du, Charon?

Charon Om Pelopidas vågar sig tillbaka till Thebe som jagad i exil måste jag hälsa honom välkommen tillbaka.

Filidas Är du med?

Charon Jag ställer upp. Ni kan lugnt lita på mig.

Filidas Melon, nu vet jag att vi måste lyckas!

Melon Planen är god och har mer än goda förutsättningar. Men kuppen måste planeras noga.... (*De viskar sinsemellan.*)

Scen 3. I skogen.

Pelopidas (kommer med sina män, nakna så när som på ländgördlar och med jaktstavar)

Nå, mina vänner, ännu har ingen genomskådat oss!

Theopompos Men inte kan vi väl gå så här in i Thebe?

Pelopidas Vi byter om, Theopompos, vi byter om!

Demoklides Till vad då? Till simkostymer?

Pelopidas Var inte dum nu, Demoklides. Inte kan vi ju gå in i Thebe nakna!

Theopompos Det var det jag ville mena.

Pelopidas Men här kommer Melon med färska nyheter från Thebe, vill jag hoppas. Allt väl i Thebe, Melon?

Melon Vi har tur.

Pelopidas Redan?

Melon Filidas sköter sig som en man. Han har inbjudit Archias och Filip till ett samkväm, där han har lovat presentera vissa lätta damer för dem. Det blir rätta tillfället för er att slå till.

Pelopidas Perfekt! Vad mer?

Melon Hippostenidas hade inte lika god moral.

Pelopidas Har han förrått oss?

Melon Nej, men han blev rädd för de klena oddsen. Han menade att vi har för små chanser, få och nakna som vi är, mot den etablerade militärdiktaturen.

Pelopidas Vilken hare! Vet han då inte att Epaminondas hjälper oss?

Melon Så han skickade en god vän till er, Chlidon, att varna er och uppskjuta äventyret till senare.

Pelopidas Vi har inte sett någon Chlidon. Har ni sett någon Chlidon?

Demoklides Nej.

Theopompos Nej.

Pelopidas Fastnade han på vägen?

Melon Det var det som var turen. Han råkade ut för sin fru. Han kunde inte hitta tömmarna till sin häst och frågade sin fru. Hon hade lånat ut dem till grannen. Då började de gräla, och så höll de på att gräla hela dagen, tills frun förbannade honom och hela hans uppdrag och alla hans arbetsgivare. Då tänkte han att hans uppdrag var dömt att misslyckas och gav Pan i alltihop.

Pelopidas Snacka om lyckosamma förbannelser.

Theopompos Har hans fru förlåtit honom?

Melon Nej, han rymde hemifrån.

Pelopidas Sedan när vi genomfört vår kupp kan han återvända. Kom, mina vänner, låt oss nu klä ut oss i bonddräkter, ty vi närmar oss staden. Låt oss sedan skiljas för att ta oss in genom olika vägar. Vi samlas sedan hos Charon för att där förbereda oss inför besöket hos Filidas.

Demoklides Men han väntar ju dambesök?

Pelopidas Demoklides, vi skall genskjuta damerna.

Scen 4. Hos Filidas.

Archias (berusad) Vi har krubbet, vi har drickat, men var finns damerna?

Filip Du lovade oss luder, Filidas.

Filidas De kommer, mina vänner. Vänta bara. Drick mer under tiden. Vin bara ökar lusten.

Archias Men dämpar förmågan.

Filip Är du så säker på det, Archias? Hur kan lusten öka om förmågan minskar? Antingen ökar båda eller minskar båda.

Filidas Jag håller med Filip och menar att båda måste öka. Så känner jag det. Skål!
(*De dricker.*)

Archias Ditt vin är förträffligt. Om dina luder är lika förträffliga har du överträffat dig själv.

Filidas Skål för det, Archias! (*De dricker.*)

Filip Maten var inte så dålig den heller. (*rapar.*)

(*Det bankar på dörren. En budbärare kommer in utan att vänta.*)

Archias Din klant, klampar man in så där hos sina överordnade?

Filip Vi är ju faktiskt två av de tre borgmästarna i Thebe! Vi har rätt att kräva respekt!

Filidas Kom in hit och lär dig bättre fasoner! Drick vin med oss och smörj kråset!

budbäraren Beklagar intrånget, men det är nyheter från fortet. Det ryktas om att staden är översvämmad av thebanska sammansvurna från Athen, och att de flesta är hos Charon.

Archias Charon? Omöjligt.

Filip Gå och hämta hit Charon så får vi dricka med honom och förhöra honom.

Archias Kom sedan själv med tillbaka så får du dricka mer med honom.

Filidas Glöm inte att vi väntar dambesök.

Archias Nej, just det. Räcker de till åt oss alla, Filidas?

Filidas Det tror jag nog.

Filip Hur många blir vi egentligen? Det är bäst du har laddat upp ordentligt, Filidas.

Filidas Professionella glädjeflickor brukar räcka till åt alla. Hämta hit Charon! Säg att han är välkommen.

Archias Vi har dans och musik och hela baletten.

Filip Seså, ge dig iväg nu.

budbäraren (avsides) Tror de att Thebe driver med dem? (*går*)

Archias Så! Till saken! Var är glädjeflickorna?

Filip Vi har väntat länge nog! Detta var det angelägnaste ärendet för oss här i staden på månader!

Filidas De borde vara på väg hit nu. Drick litet mera vin under tiden!
(*häller upp. De dricker.*)
Archias Pan vet vad det är för komplotter på gång här i staden.
Filip Inte ens konung Oidipus kunde känna sig trygg här i Thebe.
Archias Nog om det. Bara damerna kommer blir allting bra. Skål! (*De dricker.*)

Scen 5. I Charons hus.

(*De sammansvurna håller som bäst på med att dra på sig rustningar.*)

Pelopidas Klaga inte, gossar! Nu slipper ni frysa längre!
Demoklides Skönt att slippa gå naken.
Melon Är du säker på att ingen i hela Thebe har sett oss?
Pelopidas Även om hela Thebe har sett oss lär inte oligarkerna ha gjort det.
(*Charon inkommer, bestört, stänger dörren bakom sig.*)
Charon! Vad är det?
Charon Allt är förlorat!
Pelopidas Inte ännu. Det har ju inte ens börjat.
Theopompos Har du också mött en dam?
Charon Archias och Filip har kallat mig. De vill veta vad som pågår.
Demoklides Vi är upptäckta!
Theopompos Vi är förlorade!
Pelopidas Seså, mina vänner, ingen panik nu. Tänker du gå, Charon?
Charon Jag måste. Annars är vi alla sålda.
Pelopidas Vi litar på dig, Charon.
Demoklides Vad hjälper det att lita på Charon när vi ändå redan är upptäckta!
Theopompos Vi är bara några stycken mot en hel garnison, och de vet om det!
Pelopidas Kan vi lita på dig, Charon?
Charon (öppnar dörren) Min son, kom hit! (*En liten pojke kommer in.*) Jag överlämnar min enda son åt er. Om jag skulle förråda er ber jag er att behandla min son som en fiende och inte skona honom.
Pelopidas (till de övriga) Kan någon av er mera tvivla på vår framgång?
– Allt löser sig, Charon. Gå till tyrannerna, och för din son tillbaka till kvinnorna.
Charon Nej, jag lämnar honom här med er. Om vi faller, vilken härligare död kunde väl då min son få än att falla med sin fader och hans vänner för Thebes frihet?
Pelopidas (omfamnar honom) Gå, Charon, och gör ditt bästa.
Melon Vi sitter alla i samma båt.
Theopompos Just det.
Charon Det är bäst att jag skyndar innan tyrannerna blir otåliga.
Pelopidas Det blir tyranner alltid när de ska till att gå under. (*Charon går.*)
Så, mina vänner. Vi får tänka om. Av med rustningarna.
Demoklides Nakna igen?
Pelopidas Nej, ännu bättre.

Scen 6. Hos Filidas.

Archias (bland många tomma krus) Nå, Charon, din kopplare, vad är det jag hör om att fyrtioåtta sammansvurna skulle ha kommit in i Thebe?
Charon Av vem har ni hört det, och vem skulle ha härbärgerat dem?
Filidas Det är det vi inte vet, Charon. Vi vet inte om det är lösa rykten eller om det ligger något i dem.
Archias Ta reda på det, Charon, och kom sedan tillbaka hit med alla de lösa tanter som Filidas lovat oss sedan länge.
Filip (full) Jag tror inte på dina luder längre, Filidas.

Filidas Vänta bara. Charon, du vet var de finns. Hämta hit dem.
Charon Allesammans?
Filidas Nej, skicka några till Leontidas som komplimang. Men ta alla de andra lösa fruntimren hit, så att mina gäster äntligen får vad de förtjänar.
Charon De kanske redan är här.
Filip Ännu bättre.
en budbärare Viktigt budskap från Athen.
Filip Är det den där tjatmostern nu igen?
Archias Vad gäller det?
budbäraren Brådskande affärer av högsta prioritering. (övernärker en rulle.)
Archias (tar emot den, börjar öppna den, tappar den på golvet.) Affärer i morgon.
Filidas (har anat budskapetets innehåll, tar upp rullen) Skynda dig, Charon.
Charon (villrådig) Med vad?
Filidas Med damerna! (*Charon går.*)
Archias Nu är det bäst att Charon lyckas med vad du har misslyckats med, *Filidas*, för annars börjar det här bli tråkigt.
Filip Jag håller med dig, *Archias*. Både lusten och förmågan börjar övergå i diffusa flyktiga drömmar.
Filidas Tids nog kommer hela baletten innan det är för sent. Ni tål nog några omgångar till innan ludren invaderar oss. (*håller i.*)
Archias Om det är något vi tål så är det det!
Filip Skål, *Filidas*, för dina underbara efterlängtrade brudar!
(*höjer sin bägare. Strax inkommer Pelopidas med vänner utklädda till hetärer: blomster och kransar döljer deras maskulina drag.*)
Archias Men här är de ju!
Filip Äntligen!
Filidas (reser sig) Välkomna, älskade undersköna glädjeflickor! Ni kommer precis i rätta ögonblicket! Skickade Charon några systrar även till Leontidas?
Pelopidas Han var redan till sängs men tog väl emot dem ändå.
Melon De tog honom på sängen.
Archias (breder ut sina armar) Välkommen, tusensköna! Låt mig få omfamna dig med en välkomstpuss som du aldrig glömmer!
Pelopidas Men du lär glömma den illa kvickt, lättköpta karl! (*nalkas honom som för att falla i hans armar, drar fram ett svärd och avlivar honom.*)
Filip Vad är det för manhaftiga hetärer, *Filidas*? De har ju inga riktiga bröst!
Theopompos (stöter ned honom) Håll till godo med vad vi har.
Filidas Bra gjort, gossar! Hur var det med Leontidas?
Pelopidas Han låg till sängs men vi blev insläppta ändå. När han steg upp ur sängen försummade han att släcka lampan. Den svåraste av Thebes tyranner blev den lättaste att döda.
Melon Skryt lagom, *Pelopidas*. Han blev en svår nöt att knäcka, och Kefisodoros gick åt och blockerade dörren. Du fick kål på honom bara med stor möda över Kefisodoros lik.
Pelopidas Men borta är han, och nu återstår bara citadellet att rensa, om Epaminondas har gjort sin sak.
Charon (kommer in med Epaminondas) Här är han.
Epaminondas Ursäkta att jag inte deltagit tidigare, men jag ville inte delta i oskyldigas död, vilket ni också tycks ha lyckats undvika. Hela staden är i vår hand, och vi måste nu anfälla citadellet innan det kommer förstärkningar från Sparta.
Pelopidas Ni hör vad Epaminondas säger! Nu börjar striden! Mot citadellet!
(*drar ut med sina män.*)

Epaminondas De tre viktigaste tyrannerna är döda. Hugg av huvudet, och kroppen är sedan död. Citadellet kommer att falla som en mogen frukt. Men sedan börjar det långa svåra kriget mot Sparta.

Charon Kan vi vinna det?

Epaminondas Vi kan nu inte gå tillbaka. Vi har inget annat val nu än att slåss tills vi stupar.

Charon Är kriget egentligen förenligt med din filosofi?

Epaminondas Nej. Men det är förenligt med Pelopidas. Därför kan vi vinna, och därför kommer vi att vinna, tills vi dör.

Charon Då har vi med andra ord goda chanser?

Epaminondas De bästa tänkbara – så länge vi lever. Men om Pelopidas dör och jag måste fortsätta ensam blir de lika små som de nu är stora.

Charon Pelopidas dör inte så länge du fortsätter, Epaminondas. Tillsammans är ni osårbara.

Epaminondas Vi kan ju alltid hoppas det. Men ingen är osårbar, Charon. Inte ens Perikles var osårbar, och Athen gick under med honom.

Charon Men Perikles var ensam. Ni är två.

Epaminondas Ja, och hopplöst beroende av varandra, ty faller en faller båda.

Charon Därför får ni inte falla.

Epaminondas Vi står i båten så länge det går, Charon. (*klappar honom om axeln.*) Kom, låt oss gå och ta hand om republiken.

Akt II scen 1. Hemma hos Pelopidas.

Pelopidas Min hustru, jag måste gå. Plikten kallar.

hustrun Plikten kallar dig till din undergång. Plikt är den dummaste uppfinning mannen någonsin gjort.

Pelopidas Min hustru, när det gäller plikt och vad som är rätt måste mannen gå ensam, ty kvinnan kan aldrig förstå hans självuppoftning.

hustrun Kallar du det självuppoftning att döda andra män och föra med dig dina vänner in i döden?

Pelopidas Käraste, det finns bara en väg ut ur kriget, och det är genom det.

hustrun Ja, du har kommit igenom det sedan när du ligger död med dina vänner och ni har förvandlat era familjer till änkor och faderlösa barn.

Pelopidas Min älskade, jag skulle inte delta i kriget om jag inte såg att vi måste vinna det.

hustrun Men inser du inte att du offerar din familj med att offra dig själv?

Pelopidas Käraste, en privatman kan tänka främst på sig själv och sin familj. Men jag hör till stadens tre styrande guvernörer och måste först tänka på andras säkerhet än min egen och de minas, det är hela folkets och landets.

hustrun Men kan då krig i längden leda till något annat än döden?

Pelopidas Du glömmer mina segrar hittills. Jag lyckades få athenarna med mig mot Sparta. Vår seger vid Tegyrae var ett förkrossande nederlag för Agesilaos, Spartas mäktigaste kung genom tiderna, som nu ser marken ryckas undan sina fötter av de små och fattiga thebanerna.

hustrun (torkar sina tårar) Gå då ut i striden, men kom tillbaka.

Pelopidas (kysser henne) Jag kommer alltid tillbaka. (*går*)

hustrun (ensam) Nej, Pelopidas, en dag kommer du inte mer tillbaka.

Scen 2. Vid Leuktra.

Epaminondas (krigsklädd) Jag lärde mig till harpoman och filosof, men plikten förde mig till detta slagfält. Hur gick detta till? En enda faktor förde mig till en så svår inkongruens: nödvändigheten att besegra Sparta, knäcka dess hegemoni och dominans och övermod, som hela Hellas lidit av alltsedan freden efter Aigospotamoi, då Sparta vann sin största och mest orättvisa seger i ett sjöslag mot Athen. En ödets nyck placerade initiativet i det fattiga oansenliga Thebe, sedan gammalt ärkefiende till hela Hellas och Athen, och detta initiativ har lilla Thebe lyckats hålla genom många små men för den gamle kung Agesilaos svidande pinsamma segrar. Nu står vi inför ett avgörande slag invid Leuktra, och spartanerna har en armé tre gånger större än vår egen. Allt beror nu på Pelopidas och mig och våra sammanslagna krafter. Hittills har vi kämpat var för sig med framgång, och min tjänst med underrättelser och spioneri har haft en större verkan och betydelse för honom än blott min osvikliga moraliska uppbackning. Få nu se. Allt avgörs här vid Leuktra.

– Pelopidas, min vän, välkommen, äntligen! Hur mår din hustru?

Pelopidas Det var lika svårt som alltid att för henne låta mig få ge mig av. Hon lär sig aldrig. Men vad tror du nu om situationen? Hur ska vi här klara av tre gånger fler och säkrare spartaner än harhjärtade thebaner?

Epaminondas Påminn mig ej om det oerhörda ansvar som i dag är såsom mest förkrossande på våra skuldror. Men jag har en plan.

Pelopidas Din sneda linje?

Epaminondas Den är bara en pythagoreisk teori, men hittills har den visat sig fungera. Jag tror faktiskt den är ganska säker, men idag är dagen för dess eldprov.

Pelopidas Du är en försiktig general, och om jag tror på något är det din försiktighet.

Epaminondas Det är min enda politik och strategi. Min teori är enkel. Vanligen i alla strider blir det jämna odds, då högerflygeln krossar fiendernas vänsterflygel medan dessas högerflygel krossar vänsterflygeln hos den andre. Det är jämnt spel med ohygglig slakt på båda sidor, och dess slut blir inte sällan oavgjort. Om jag förstärker vänsterflygeln maximalt kan denna inte krossas. Om vi sköter ledarskapet väl kan denna till och med kringvärva och förrinta fiendernas högerflygel, där de har sin största slagkraft, och i så fall kan vi vinna slaget. Allt går ut på att försätta fienderna i oordning. Det är egentligen allt vad krig handlar om.

Pelopidas Din plan är enkel och jag tror på den. Men tror du att om vi försvagar högerflygeln denna ändå kan ha kvar sin slagkraft?

Epaminondas Allt beror på dess moral. I krig behöver man ej övermakt och överlägsna vapen för att vinna, men vad man behöver är moral och känslan av att man har rätt och handlar rätt. Den övertygelsen har vi i detta slag men ej spartanerna, och detta kan bli slagets enda helt avgörande detalj.

Pelopidas Vi måste tala med de andra generalerna, så att de är helt införstådda med din plan.

Epaminondas Ja, det är viktigt. Utan liberalt förtroende för alla som är under honom kan ej någon klara av sitt ansvar som krigsledare och general. Det är nog världens värsta jobb.

Pelopidas Vad då?

Epaminondas Den fruktansvärda plikten att behöva ta initiativ till krig.

Scen 3. Spartanernas läger.

Protheus Jag ber dig, min bäste konung, avstyr kriget innan det är för sent!

Agesilaos Tror du jag tycker om det? Tror du jag beslutar om krig bara för skojs skull? Jag tål inte den där Epaminondas! Thebanerna förtjänar att klås upp och det ordentligt! Det är bara Thebe i hela Hellas som sticker upp mot oss!

Protheus Borde vi inte just därför ge thebanerna en chans till fred genom förhandlingar?

Agesilaos Tror du inte jag har förhandlat med dem till förbannelse? Jag erbjöd dem ett fritt suveränt Boiotien! I stället för att acceptera detta generösa anbud krävde den där uppkomlingen Epaminondas att jag också skulle ge samma frihet åt Arkadien och Messenien! Hans utspel var en ren förmäuten förolämpning!

Protheus Du är gammal och sjuk, Agesilaos. Jag fruktar att du inte riktigt vet vad du gör. Du låter dig styras av dina känslor mer än ditt förnuft.

Agesilaos Sparta har aldrig tålt rena förolämpningar. Vi har dominerat Hellas i fem hundra år. Har Hellas farit illa därav? Nej, tvärtom! Under vår kompetenta ledning har Hellas besekrat Persiens världsherradöme och har Hellas koloniserat och brett ut sin homeriska kultur över hela världen! Utan Spartas nyktra ledning hade Hellas varit invecklat i evigt inbördeskrig, aldrig rest sig över barbarerna och varit hopplöst underkuvat av perserna!

Protheus Är det inte just Sparta som alltid hållit i gång de eviga inbördeskrigen? Och är det inte även Sparta som just genom dig förklarat detta ensidiga inbördeskrig mot Thebe? På ditt eget initiativ och ingen annans?

Agesilaos (resignerad) Tror du jag tycker om situationen? Det var aldrig meningen att Sparta skulle bli en tyrannstat i Hellas. Vi ryckte ut när det behövdes mot yttre fiender, som när Menelaos förde oss mot Troja och när det gällde att stå emot den persiska invasionen. Det var den idioten Perikles som inte visste vad han gjorde när han beslöt att riskera Athen med att ta upp kampen med Hellas enda hjärta och ryggrad! Där började inbördeskrigen, och det var athenaren Perikles och inte Spartas fel! Nåväl, Athen fick sitt straff och kan aldrig resa sig mer, men i stället reser sig denna kackerlacka Thebe och biter oss i hälen. Är det vårt fel?

Protheus Det känns bara så skamligt. Thebanerna är så få och små. Vi kan lätt mosa dem så att de blir till ett förött råthål för utslagna. Men är det rätt?

Agesilaos Frågan är ovidkommande. Vi har inget val.

Protheus Du förtränger verkligheten och sanningen, Agesilaos. Det låter den sig inte göras.

Agesilaos Har du ett bättre förslag? Har du något alternativ?

Protheus (resignerar) Nej, det har jag inte.

Agesilaos Jag orkar inte leda striden själv. Det blir som att gå fram med oxar och plog över en liten vacker trädgård med orkidéer. Det bjuder mig själv emot att behöva krossa lilla Thebe. Men man kompromissar inte med en bitande mygga. Man slår ihjäl honom genast utan att tänka.

Protheus Thebanerna är fria människor, inte blodsugande insekter.

Agesilaos Nog nu! Kleombrotos och Archidamos får leda slakten. Jag ger Pan i de förbannade thebanerna!

Scen 4. Mitt i slaget.

Pelopidas (andfådd, nersölad, blodig, skadad med rustningen i trasor)

Där är du! Så du lever än! Hur går kriget, Epaminondas?

Epaminondas Det beror på hur man ser det. Fler män dödas i strid än någonsin. Jag kan inte jubla, fastän de flesta är spartaner.

Pelopidas Du har sekrat, Epaminondas! Din taktik var förödande för Kleombrotos och Archidamos! Kleombrotos själv är död!

Epaminondas Död tillsammans med fyra tusen spartaner. Det här är Spartas historias värsta och blodigaste slag.

Pelopidas Men vi lever, Epaminondas! Den här gången slipper du försvara min förblödande kropp mot hela världens övermakt!

Epaminondas Den dagen inleddes vårt förbund. Då stred vi på spartanernas sida, och de räddade våra liv. Återigen beseglas vårt förbund av spartanerna, men med spartanerna som fiender.

Pelopidas Spartas historia är all! Det är slut med Sparta!

Epaminondas Vad ska väl inte Agesilaos ha att säga om det?

Pelopidas Ska vi försvara liken, eller ska vi låta spartanerna få hämta sina döda?

Epaminondas Menar du att det har gått så långt?

Pelopidas Ja! Aldrig förr har spartaner förlorat i krig och bett sina besegrare om att få hämta sina lik!

Epaminondas Då är i sanning Sparta förödmjukat. Hur många döda thebaner?

Pelopidas Tre hundra, lika många som spartaner vid Thermopylae!

Epaminondas Då har Thebe betalat Hellas skuld till Sparta för Thermopylae. Hellas är åter Hellas, och Sparta kan inte längre agera som en diktatur.

Pelopidas Ska vi låta dem få sina döda?

Epaminondas Låt dem! Låt du de döda få begrava sina döda!

Scen 5. Sparta.

Agesilaos (lägmält) Summera läget, Archidamos.

Archidamos Kleombrotos död med fyra tusen spartaner. Inte mer än tre hundra thebaner stupade i striden. Fullständig och förkrossande seger för thebanerna.

Agesilaos Hur kunde det ske? Var vi inte aderton tusen man mot deras sex tusen?

Archidamos Epaminondas har skrivit krigshistoria med en ny taktik. Hans högerflygel var den svagaste medan hans vänsterflygel var massivt förstärkt. När vår vänsterflygel följde efter hans retirerande högerflygel kunde han med sin förstärkta vänster splittra vår ordning och angripa vår högerflygel i flanken. För första gången någonsin kom spartanerna i panik mitt i ett slag.

Agesilaos Vi har en överlägsen hjärna emot oss, som vi har underskattat. Jag trodde vi hade en loppa att stampa ihjäl, men vi klampade rakt i ett piggsvin. Detta är en märklig dag i Spartas historia. Märker du något särskilt här i Sparta nu?

Archidamos Ni har en festlighet på gång som fortsätter som om ingenting hänt. Men sorg och klagan har jag också hört, men bara hos familjer som fått hem sina söner och fäder från kriget.

Agesilaos Ja. De stupades familjer klagar inte. De jublar och deltar i festen, ty deras söner är fallna hjältar. Men de överlevande klagar högljutt över att Spartas historia lider mot sitt slut.

Archidamos Är det så illa?

Agesilaos Det är värre än så. Det lilla ettriga Thebe är nu Hellas nya stormakt och kommer att diktera villkor för hela Hellas och kräva frihet för Arkadien och Messenien. Därmed är Spartas överhöghet knäckt. Athen är i förbund med Thebe och kommer att återupprätta sitt sjöförbund. Vi har ingen chans längre att göra oss gällande.

Archidamos Athen har fått sin hämnd.

Agesilaos Och det från det minst väntade av alla håll. Det är lika bra att jag lägger mig ner och dör genast. Jag önskar verkligen att jag kunnat delta i striden så jag sluppit överleva den.

Archidamos Vi lever, konung, och livet är ett ansvar. Ingen levande har rätt att svika det frivilligt.

Agesilaos Jag vet, Archidamos. Jag får väl leva vidare då, men resten av mitt liv blir inte roligt.

Akt III scen 1. Thebe.

Charon Jag ber er, thebaner, gör icke så mot era bästa män. De förtjänar bara ära och tacksamhet, och ni vill löna dem med samma låga småaktighet som blev Athens undergång när hon förgicks i avund mot sina största män.

Meneklides Charon, hela Thebe vördar dig och hedrar dig. Du är vår stads yppersta stadsman, och dig har Thebe att tacka för allt. Men beträffande Pelopidas och Epaminondas är detta en principalsak. Varför skulle de få sätta sig över lagen, bara för att de är bra?

Epaminondas (har oförmärkt kommit) Vad har du emot oss, Meneklides?

Meneklides Men där är han ju! Vår hjälte och befriare! Men utan hyllande folkskaror omkring sig! Har du smugit dig in i staden, Epaminondas?

Epaminondas Du vet att jag inte tycker om när folk gör sig till, Meneklides. Men vad är ditt problem med oss? Pelopidas är rasande och svårare att dämpa än jag.

Meneklides Jag beklagar att staden måste dra er inför rätta, Epaminondas, men vi har inget val. Vi har våra regler.

Epaminondas Vad är det för regler vi har brutit mot? Har vi inte dödat tillräckligt många män åt er?

Charon Epaminondas, problemet är att ni inte lagt ner befälet.

Meneklides Enligt Thebes stadgar anförtroddes ni överbefälet på en månad. Ni har nu gjort bruk av det i fyra.

Epaminondas Det var en militär nödvändighet att vi fullföljde våra segrar vid Plataiai och Tegyrai. Annars hade vi inte kunnat hembära segern vid Leuktra.

Meneklides Men ni förlängde kriget med att dra er ner i Messenien och Arkadien!

Epaminondas Dessa länder är nu fria. Var det fel av oss att ge dem frihet?

Meneklides Men ni borde ha kommit hit emellan och fått era befogenheter förnyade!

Epaminondas Då hade Sparta troligen återvunnit initiativet. Då hade Arkadien, Messenien och Thebe på nytt kunnat förlora sin frihet.

Pelopidas (stormar in. *Charon* försöker stoppa honom.) Nej, Charon, försök inte lägga band på mig! Tala inte med de otacksamma svinen, Epaminondas!

Epaminondas Ta det lugnt, min bästa vän. Om vi har brutit mot lagen är det deras plikt att ta upp saken med oss.

Pelopidas De använde det ju bara som förevändning för att få trakassera oss för att vi visat oss så duktiga! De vill ju bara djävlas med oss!

Meneklides Inte alls. Men lagen föreskriver, att om en överbefälhavare inte frivilligt lägger ner sitt befäl efter en månad måste han straffas med döden.

Pelopidas Och det gäller oss båda?

Meneklides Ja.

Pelopidas Era eländiga likmaskar, vi borde ha massakrerat hela Thebes ruttna befolkning i stället för de tappra spartanerna! (*går rasande ut*)

Epaminondas Jag ber er överse med Pelopidas häftiga lynne. Han är bara ovanligt lättsårad.

Meneklides Vi vet. Vi känner honom. Har du något mera att säga till ert försvar, Epaminondas?

Epaminondas Bara detta. Har jag begått ett brott är det min plikt att sona det. Jag ber er dock, att efter att jag sonat mitt brott, inrista på min gravsten, att thebanerna låtit avrätta Epaminondas därför att han räddat sitt fädernesland och tvingat thebanerna till att anfalla och besegra spartanerna vid Leuktra. (*Allmän förvirring och tystnad.*)

Charon Hur skulle väl det se ut, mina herrar thebaner?

en äldre theban Jag anser att vi är skyldiga både Epaminondas och Pelopidas en ursäkt.

en annan Framför den, Meneklides!

flera Be Epaminondas om ursäkt!
 flera ändå Be om ursäkt, Meneklides!
 Meneklides (försöker klara sig) Epaminondas, du trodde väl inte att vi på allvar skulle dra er inför rätta? Men vi måste ju följa våra lagar....
 Epaminondas Jag accepterar din ursäkt, Meneklides. Men om Pelopidas gör det vet jag inte.
 Meneklides Försök få honom att göra det.
 Epaminondas Du måste framföra ursäkten själv, Meneklides. Och skyll inte på mig om han slår ihjäl dig. (går)
 Charon Nå, Meneklides, inser du din klumpighet?
 Meneklides Skall vi då blunda för lagen?
 Charon Ingen lag utan undantag, Meneklides, och en lag utan sans och förnuft är värre än ingen lag alls. (går)
 Meneklides (ensam kvar med folket) Jag beklagar!

Scen 2.

Pelopidas Nej, jag kan aldrig förlåta dem, Epaminondas. Jag kan aldrig trivas i Thebe mer.
 Epaminondas Vi är båda frikända och fria män. Meneklides var bara en strunt som ville skapa oordning i staten för att han inte kunde betala sina skulder.
 Pelopidas Jag vet, men småaktigheten var för låg. Jag tål inte sådant. Skicka ut mig mot vilka överväldigande skurkar och fiender som helst, och jag skall gärna klå dem, men en småaktig förtalare får mig att må illa för resten av livet.
 Epaminondas Vad tänker du göra?
 Pelopidas Du sköter dig väl mot spartanerna, Epaminondas, och där du för befälet behövs inte jag. Thessalerna har kallat mig till sin hjälp mot Alexander av Ferai, en översittare. Jag skall försöka hjälpa thessalerna och kanske kunna göra folk av Alexander. Då slipper jag se Thebe på ett tag.
 Epaminondas Så våra vägar skiljs. Det beklagar jag.
 Pelopidas Men bara för att återförenas. Vi har samma syfte och samma mission i världen, du och jag. Det återförenar oss för evigt.
 Epaminondas Och vad tror du är vårt syfte och vår mening?
 Pelopidas Att visa världen att det även kan finnas goda människor i all dess ruttenhet.
 Epaminondas Men kan de överleva?
 Pelopidas Det är frågan. Så länge vi båda överlever kan vi båda klara oss, Epaminondas.
 Epaminondas Ja, så har det varit hittills. Må det fortsätta så länge det går.
 Pelopidas Var försiktig mot spartanerna, Epaminondas.
 Epaminondas Du var alltid den mindre försiktiga av oss. Det borde gälla dig mer både vad beträffar thebanerna och thessalierna.
 Pelopidas (fattar hans hand) Lita på mig, Epaminondas.
 Epaminondas Ja, Pelopidas, låt oss åtminstone lita på varandra, då vi inte har några andra att lita på.
 Pelopidas Farväl.
 Epaminondas Tag väl hand om din hustru.
 Pelopidas Hon tar alltför väl hand om mig, när jag är hemma. Hon är den enda som varit mig lojal i hela Thebe.
 Epaminondas Alltid någon.
 Pelopidas Farväl, min vän.
 Epaminondas Farväl. (De omfamnas och skiljs.)

Akt IV scen 1. Ferai.

Alexander Så den där övermodige idealisten vandrade helt frivilligt i fällan! Vad är denna så berömda grekiska idealism värd när den bara utmynnar i dumhet? Hellas trodde att jag skulle frukta denne duktige Pelopidas, då hans bravader var på hela världens tunga. Vilken narr! Vad gör den klangen? Rider ut mot mig helt ensam utan vapen för att tala mig till rätta, som en lärare en stygg elev! En sådan dumhet trodde jag ej om Pelopidas. Han måste vara inspirerad till en sådan idioti av den där tillgjorde lycksoökaren Epaminondas.

– För in fången! (*Pelopidas föres in bakbunden.*)

Så där är du, stackars sate! Var är nu ditt stora starka Thebe? Skall det inte komma hit och skrämma mig med sina oerhörda styrkor, liksom du försökte skrämma mig?

Pelopidas Mitt uppdrag, Alexander, var att ge dig chansen till en bättre framtid.

Alexander Skitsnack! Du kom till Thessalien för att lägga mitt Thessalien under Thebe.

Pelopidas Hade jag i så fall inte kommit med en erövrararmé och slagit dig i strid till spillror med ditt Ferai? Hade jag i så fall gett dig någon chans?

Alexander Är du då så överlägsen med ditt Thebe att du tror att det kan räcka med ett ord av skrämme för att bota ambition och väl organiserad styrka?

Pelopidas Du är som tyrann förlorad, Alexander. Du har ingen chans i längden. Om du ej förhandlar och ger efter för Thessaliens krav är du en död man utan framtid, utan rykte, utan namn.

Alexander Hör på den där naive saten! Står han icke här och hotar mig! Vill du då påskynda din egen död, din stackars narr? Vem tror du ni kan skrämme mig med? Den där navelskådaren Epaminondas?

Pelopidas Han har ej än förlorat något enda slag, och hela Hellas bävar inför honom.

Alexander Utom Thebe, som förnedrar honom, tar från honom hans befäl och tar i anspråk hans begåvning som en vanlig fotsoldat mot Sparta.

Pelopidas Därmed lär han sig dess grundligare krigets konst och strategi.

Alexander Ni är då obotliga dårar båda två som finner er i Thebes förödmjukande behandling av er hellre än att göra karriärer som de överlägsna krigsmän ni från början hade förutsättningar att bli.

Pelopidas Vi tjänar blott demokratin. Vi tjänar inte kriget.

Alexander Den demokratin har ni då tjänat dåligt, eftersom du står här som fånge hos tyrannen.

Pelopidas Ännu har du möjlighet att ångra dig och bättra dig. Du kan ännu behålla Ferai, Alexander, om du avstår från Thessalien.

Alexander Åter detta odrägliga dolda hot bakom en falsk självsäkerhet! Du hotar med ett slag i luften! Du har inga äss i ärmen! Det är du som är förlorad!

Pelopidas Med din hänsynslösa politik av bara våld och övergrepp bereder du din egen undergång och fattar inte detta själv.

Alexander Och du då? Är du då så ivrig själv att möta döden för min hand, så som du vågar dumt okväda mig?

Pelopidas Om du tar livet av mig för att jag slog värn om friheten för detta land Thessalien får du hela Hellas emot dig tills du är död, berövad namn och ära i all evighet, frivilligt glömd av alla. (*Alexander drar sitt svärd och avancerar ursinnig.*)

Ja, ta livet av mig bara, dräp en obehäpnad bunden man, på det att du själv desto tidigare nås av döden. (*En budbärare kommer plötsligt in.*)

Alexander Ja, vad är det?

budbäraren Thebe skickar en armé mot er.

Alexander Med vilken general?

budbäraren Epaminondas.

Alexander Du har tur, Pelopidas. Du är av större värde för mig då som gisslan än som död. Om jag kan få er båda två i mina händer skall mitt nöje som er mördare bli dubbelt. – För ut fången. (*Pelopidas föres ut.*)

Hur stor är hans armé?

budbäraren Ni kan ej hålla stånd mot den.

Alexander Låt honom veta, att om Thebe vågar sig för nära dör Pelopidas.

budbäraren Det skall förkunnas, konung Alexander.

Alexander Gå nu. (*Budbäraren går.*)

Hur skall herrar demokrater nere i det överciviliserade förvekligade Hellas klara av min djärva skrupelfrihet? Detta med intelligens må vara respektabelt men är blott en dröm med vacker etikett av ljuv filosofi, som blott är dum förförelse och står sig slätt mot svärdet.

Scen 2. I fängelset.

Pelopidas Vad förmår väl dessa murar, dessa fjättrar mot den fria tanken och dess fantasi? Må jag begravas levande i sarkofag med tyngsta marmorlock, men min idealism och ande skall ändå förbli fullkomligt fria liksom tanken. Om tyranner har den ringaste funktion i världen med sina pompösa bunkrar, bojor, fängelser och nedriga tortyrinstitutioner är den blott att underblåsa tankens strävan efter bättre ideal.

Thebe Pelopidas, förmodar jag?

Pelopidas (reser sig) En kvinna här, i detta råtthål? Vem är ni?

Thebe Jag är tyrannens drottning, och jag råkar heta Thebe.

Pelopidas Arma ni! En personifierad Thebe i tyrannens våld! Och varför är ni här?

Thebe Jag ville bara se ert tillstånd. Ni behandlas nesligt. Här är inget ljus och ingen hygien. Hur kan ni överleva?

Pelopidas Det är enkelt. Det är blott att härda ut och odla bättre tankar än den usla verkligheten.

Thebe Ni är filosof.

Pelopidas Nej, det är min förtrogne vän Epaminondas.

Thebe Han skall ge er fri. Min make har ej någon chans mot honom, och han fruktar mest hans blotta namn.

Pelopidas Jag trodde aldrig något annat.

Thebe Alla sviker honom. Men ni äger hela världen. Alla understödjer er och särskilt Alexanders egen hustru.

Pelopidas Vad har ni för anledning till illojalitet mot egen make?

Thebe Han är grym och orättvis och därtill hänsynslös. Han våldtar alla och gör inte undantag ens för min egen yngste bror. Han är ett monstrum.

Pelopidas Men det är ju alldeles förfärligt!

Thebe Jag står på er sida och skall utföra mitt yttersta för att få bort tyrannen. Jag står i kontakt med general Epaminondas, som ger mig förslag och instruktioner om hur jag skall rätt underminera Alexanders ställning. Slutet blir att han försvinner fejt med svansen mellan benen.

Pelopidas Ja, det ser vi fram emot. (*Hurra- och leverop utanför.*)

Vad är det för en munterhet där ute?

Thebe Jag tror det är dags för er att träda ut.

(*Riglar dras ifrån, Epaminondas inträder.*)

Epaminondas Så här är han, den okuvlige och övermodige tyrannbekämparen personligen! Pelopidas, vad tjänar det väl till att ta så oerhörda risker?

Pelopidas Jag har ej riskerat mer än några hundra män och deras liv. Vill du då påstå, härlige Epaminondas, att det hade varit bättre att riskera tusentals?

Epaminondas Jag hade helst ej ens riskerat en mans liv och allra minst ditt eget. Men, Pelopidas, du måste ändå medge att det var dumdrigt att dra ut med bara några hundra män mot en så gruvlig våldsdiktator som den fasansfulle Alexander av Feraï.

Pelopidas Jag visste ju att du fanns bakom mig och stödde mig moraliskt hela tiden.

Epaminondas Så min förebild var orsaken till ditt vettlösa övermod?

Pelopidas Jag vet ju att du inte kan falera.

Epaminondas Tur för dig, Pelopidas, att jag är en så synnerligt försiktig general.

Pelopidas Men du har dragit mer än väl ut på ditt fälttåg mot tyrannen Alexander.

Epaminondas Bara för att han ej skulle ta ditt liv. Min avsikt var att varken få hans vedervärdighet att te sig mindre eller att få hans brutalitet och våld att öka. Denna känsliga balans var svår att genomföra.

Pelopidas Men du har som vanligt lyckats.

Epaminondas Men tag inte större risker, jag ber dig, Pelopidas, fortsättningsvis. Det hade kunnat sluta illa.

Pelopidas Allt kan bara sluta väl så länge som Epaminondas existerar, eller hur, du goda drottning Thebe?

Thebe Ändå håller jag med general Epaminondas om att inte ens vår värld's mest säkra övermod kan finna annat än en ond bråd död om det ej blir reglerat av förnuftet.

Pelopidas Var det oförnuftigt då att dra i fält mot diktatur med sann idealism som enda vapen?

Epaminondas Nej, men det var att ta risker.

Pelopidas För din sak och min och Thebes och idealismens tar jag gärna ännu värre risker.

Epaminondas Är det värt då att riskera vår demokrati för att bekämpa ondskans oberäkneliga väsen?

Pelopidas Ja, om man är viss om segern och att man gör rätt.

Epaminondas (ruskar på huvudet) Pelopidas är oförfärdig.

Thebe Låt honom då förbli det och förbli Pelopidas.

Epaminondas Vi har väl knappast något val. (*Pelopidas och Epaminondas återförenas i en omfamning och komplimenterar drottning Thebe.*)

Scen 3. Alexanders segerbankett.

soldat 1 Gratulerar, Alexander, till din största seger hittills!

Alexander Håna mig inte, broder. Det var ju en brakförlust.

soldat 1 Men Pelopidas bet i gräset! Nu slipper vi den besvärlige hjälten mer!

Alexander Ja, hur Pan bar han sig åt egentligen? Kan någon förklara det? Han ju bara kastade bort sitt liv! Det var ju rena självmordsattacken!

soldat 2 Han måste ha blivit galen.

soldat 3 Han var galen av hat mot dig, Alexander. Det är den enda förklaringen.

Alexander Men han var ändå en framstående general, och han hade aldrig låtit sig förblindas av passioner tidigare, inte ens av hat mot mig, hur illa jag än behandlade honom.

soldat 1 Faktum kvarstår att han bet i gräset.

Alexander Men vi förlorade slaget. Vi kan aldrig återfå Thessalien.

soldat 4 Ja, det är beklagligt. Men värst av allt är att hela Hellas nu vill hämnas Pelopidas död.

Alexander Ja, är det inte höjden av absurdhet? Här är en strålande och gudabenådad general, älskad och uppburen av alla för sin käckhet och sitt goda humör, han segrar alltid och går bara från klarhet till klarhet i allt vad han företar sig,

och så drar han ut i övermod mot mig med några hundra man mot mina tusen, och han segrar, han är som vanligt framgångsrik, och kastar så bort sitt liv i en vanvettig ensam självmordsattack bara för att ta en strategisk kulle, och kanske bara för att han fick syn på mig och drevs av sitt hat mot mig till hysterisk panik, och dör så den mest fåfänga tänkbara död i dårskap. Hellas, som under hela hans karriär avundats och motarbetat honom, griper då inför hans fåfänga död till vapen och blir förblindat av hat och raseri mot mig. Vart har den grekiska logiken och konsekvensen tagit vägen?

soldat 4 Fruktar du Hellas, Alexander?

Alexander Jag är en död man, Filippos. Jag har ingen chans. Den ende som ville ge mig en chans var Pelopidas, och honom har jag dödat. Jag är ett monstrum som levde bara för mina passioner och ambitioner. Jag tänkte alltid bara på mig själv och tog aldrig hänsyn till någon annan. (*Thebe visar sig.*) Den enda försäkringen för mig var egendomligt nog Pelopidas, den ende som såg något hopp för mig. Nu har jag dödat honom, och mitt enda hopp är borta.

soldat 2 Det var inte du som dödade honom.

Alexander Nej, men jag vållade hans död med att locka honom efter mig och gömma mig bland mina livvakter, vilka jag gav order att döda honom med sina långa spjut, mot vilka han inte hade någon chans.

Thebe Ännu ett hopp återstår för dig, min make.

Alexander Thebe, min drottning, är det då möjligt att du fortfarande kan vara lojal mot mig?

Thebe Jag är din hustru.

Alexander Det finns ingenting dygdigare än en grekisk hustru. Kom i min famn, min vän. Låt mig få krama om dig.

Thebe (sätter sig i hans knä) Är det inte läggdags snart?

Alexander Är du då så ivrig? Har du lusta kvar i kroppen än? Jag trodde att du hatade mig som alla andra.

Thebe Du är trött och medtagen efter dagens hårda strider. Sängen ligger här bredvid dig. Du behöver knappast ens resa dig från bordet. Steget mellan din segerbankett och paradiset är bara ett ögonblick.

Alexander Jag trodde att du älskade Pelopidas.

Thebe Jag var dig aldrig otrogen.

Alexander Detta är otroligt. Jag har alltjämt en hustru! Lämna mig, soldater! Jag har tydligen en ny smekmånad att fira.

Thebe Nej, du är trött och behöver sova, ty du har druckit mycket vin. Din fest var mera ansträngande än striden.

Alexander Min hustru känner mig. Soldater, lämna mig, men stanna utanför på vakt. Jag somnar gärna in, min hustru, vid din sida, ty då vet jag att jag kommer att sova gott.

Thebe Din sömn skall bli gudomlig vid min sida.

Alexander Mina vänner, en sista skål! Låt oss dricka botten upp! Nu har vi firat livet efter döden för Pelopidas, och även om jag har förlorat allt politiskt fruktar jag ej mer för döden. Jag blev spådd att Thebe skulle bli min död, men jag blev Thebes död i stället. Inte ens Epaminondas kunde rå på mig, min enda överman Pelopidas är död, och därmed är väl även hans livspartner general Epaminondas saga all, ty de var bara starka med sitt Thebe tillsammans.

soldat 1 Skål, vår konung!

soldat 2 Skål för segern!

soldat 3 Skål för dina fienders och Thebes fall!

soldat 4 Och för vår drottning!

Alexander Tack, mina vänner. (*dricker i botten.*) Nu är jag färdig. Hustru, dra mig ner i sängen. (*somnar stupfull vid bordet.*)

Thebe Jag klarar honom. Hjälp mig bara bära hans kropp till sängen och få av honom hans rustning. (*Soldaterna gör så.*)

Du är trött och ganska slut, min vän, och rustningen har skavat sår på dina ben och in i dina muskler. Men du är i goda händer. (*Soldaterna är färdiga.*) Tack, mina vänner. Nu kan ni gå.

soldat 1 Godnatt, min drottning.

soldat 2 Kalla på oss bara om ni behöver hjälp.

soldat 3 Vi sover lätt.

Thebe Er hjälp skall bli min hjälp om jag behöver den. (*De går.*)

Så ligger du här rosslande och röd i din berusning som serverad på ett fat. Jag saknar blott ditt dräglände av spyor i din vedervärdiga utslagenhet. Men det är dags att äntligen kureras allt ditt svineri. Kom, bröder! Nu är rätta ögonblicket!

(*Tisifonos, Pytholaos och Lykofron inträder, Thebes tre bröder.*)

Han är avväpnad och medvetlös. Hans vakter sover utanför, och jag har avlägsnat hans hund och slav. Nu är det dags att fullkomna hans vanära.

Tisifonos Men han sover. Kan vi väl mörda en sovande obeväpnad?

Thebe Tänk på hans brott! Han är ju ett monster!

Pytholaos Men tänk om han vaknar?

Thebe Vill ni att jag skall väcka honom och kalla på vakterna, så att ni åker fast och han får leva vidare?

Lykofron Det är svårt att döda en naken sovande man.

Thebe Tänk på hur han var i sängen med dig när han var vaken, Lykofron! Hur många gånger har han inte dödat dig i själen?

Tisifonos Hur vill du att vi skall göra det, syster?

Thebe Gör det tyst och säkert. Tisifonos håller fast hans ben och fötter medan Pytholaos griper tag om hans hår. Så kan Lykofron stöta till honom i underlivet och äntligen kastrera honom.

Lykofron Ja, jag har väl störst anledning till att hantera honom så.

Thebe Är ni klara? Jag räknar till tre. Vid tre griper ni tag om hans ben och hår. Sedan ropar jag Nu, och Lykofron stöter till och skär ut alla hans inälvor eller hugger av honom på mitten, vilket som. Är ni klara?

Tisifonos Vi är klara, syster.

Thebe (räknar långsamt) Ett! Två! Tre! (*Tisifonos griper tag och håller fast i Alexanders fötter medan Pytholaos griper tag om hans hår. Alexander vaknar med ett rytande.*)

Nu!

(*I samma ögonblick som Lykofron hugger till total black-out.*)

(*Endast Alexanders dödsvrål höres:*)

Alexander Pelopidas!

Akt V scen 1. Areopagen i Athen med utsikt över Athen.

Epaminondas Hellas, frihetsflamma, grannaste granat av ädelmod, intelligens och vishet, varifrån har du fått denna egendomliga självdestruktivitet? Är människan självdestruktiv i själen av naturen? Allt i Hellas tyder på en sådan sjukdom, som om hög begåvning, gnistrande intelligens, gudomlig skaparkraft och överdådigt initiativ ej kunde existera utan att nödvändigt sluta illa som sin egen bödel. Detta är ett svårt kapitel. Hellas expanderade ihjäl sig, härliga Athen blev så berusat av sin skönhet att det trodde att den kunde slå ut Spartas högre militära konst med bara teoretisk glans och drömmar av filosofi; och Sparta trodde att det kunde kontrollera Hellas frihet. Själv en filosof blev jag min egen lärdoms undergång med att bli general och ledare för krig och våld, fastän jag endast ville tänka och filosofera. Och min militära karriär blir min oundvikliga undergång, då den som

brukar våld blott möter våld och den som dödar måste dödas. Det finns ingen väg runt denna ödeslag som är mer obönhörlig än naturen.

Platon Är du här som pilgrim eller supplikant, Epaminondas?

Epaminondas Mästare, Pelopidas är död. Jag orkar inte längre leda Thebe ensam.

Platon Då blir Xenofon om ingen annan nöjd.

Epaminondas Den torre Xenofon, som ej har något gott att säga ens om Sokrates, är alltså fortfarande fientlig mot mig och Thebe?

Platon Han ser dig som en bedragare och farlig uppkomling.

Epaminondas Och vad är han då själv? Han är en fotsoldat som alltid tjänat maktens våld. Du är åtminstone human och en idealist.

Platon Det blir allt svårare att hålla fanan uppe för idealismen. Realismen tränger på och blir allt hårdare.

Epaminondas Skall du då även uppge din filosofi?

Platon Jag valde i min ungdom mellan dramatik och politik. Min kompromiss och lösning blev att avstå från dem båda. Därmed blev jag filosof. Min uppgift är att kompromissa bort mig själv i all oändlighet för att åtminstone få fortsätta som filosof.

Epaminondas Så du tror att filosofin kan överleva människans självdestruktivitet?

Platon Det är jag övertygad om.

Epaminondas Då är du lycklig, Platon, som får vara filosof i fred. Jag måste kriga vidare mot Sparta för att stupa.

Platon Kan du inte resignera?

Epaminondas Thebe är för stort och mäktigt. Aldrig skulle det tillåta mig att gå tillbaka när jag nu har gått så långt.

Platon Ditt generalskap kastas bort och går till spillo i inbördeskrig emellan kortsynta småaktiga hellener när du kunde användas mot högre mål.

Epaminondas Som vad?

Platon Som filosof, och varför ej som general mot Persien?

Epaminondas Jag är redan alltför gammal. Persien kräver yngre generaler såsom Xenofon vid Anabasis. Gamla kloka veteraner som jag själv är ej tillräckliga mot Persien.

Platon Kanske inte. Må vi hoppas då på yngre generaler som du själv.

Epaminondas Du hoppas alltså ej på fred?

Platon Jag är för realistisk. Om ej mannen hade krig att leka med så skulle han bli så uttråkad att han skulle ta sitt liv.

Epaminondas Så krig är ensamt som alternativ mot människans självdestruktivitet?

Platon Jag fruktar det.

Epaminondas Jag hoppas du har fel.

Platon Jag hoppas du ej blir besviken på mig.

Epaminondas Jag är ej besviken på dig, Platon. Jag är blott besviken på allt annat, på mitt liv, på människan, på livet.

Platon Då kan inte jag kurera dig.

Epaminondas Nej, det kan inte själva döden.

Platon Farväl, pythagoré.

Epaminondas Farväl, din platonist, och göm dig väl för världens realism i din akademi av passiv självgodhet. (*Platon går.*)

Där lämnade mig den av alla män som än fanns kvar att ty sig till och hoppas på. Då var Pelopidas initiativkraft, käckhet, heder och aktivitet att föredra.

Scen 2. Slaget vid Mantinea.

- soldat 1* Han vinner igen. Epaminondas sneda linje är ofelbar.
- soldat 2* Med Epaminondas strategi tycks Thebes specialitet vara att kunna slå hur stora övermakter som helst med hur få män som helst.
- 1* Det gjorde också Pelopidas, men det kostade hans liv.
- 2* Hur många fick han nedgjorda i sitt sista slag?
- 1* Han hade tre hundra man men fick fyra tusen att stupa på motsatta sidan.
- 2* Och tyrannen Alexanders övermakt var krossad för alltid.
- 1* Bevare oss för sådana tyranner!
- 2* Och för Sparta. Här kommer de!
- Epaminondas (utanför scenen)* Slå tillbaka! Håll linjerna! Låt ingen komma undan!
(*Stridslarm och vapengny. Soldaterna lämnar scenen. Epaminondas inträder.*)
- Epaminondas* När skall jag äntligen ha gjort detta för sista gången? När skall jag bli befriad från mina plikter som skoningslös mördare?
- en soldat* General! Se upp! (*Ett spjut kommer vinande mot Epaminondas.*)
- Epaminondas* Miss igen. Jag beklagar. (*hinner upp en ung spartan.*) Jag beklagar, gosse, men jag måste döda dig.
- Gryllos* Och Sparta måste döda dig för hela Hellas skull.
- Epaminondas* Du vet då vem jag är. Vem är du?
- Gryllos* En som ärvt allt Hellas hat mot dig alltsedan den politiska balansen rubbades av dig för hela Hellas. (*slåss*)
- Epaminondas* Du talar som en grov politiker men slåss som en hoplit. Nåväl, du bad om det! Må ditt våld mötas av mitt våld! (*genomborrar honom.*)
- Gryllos (segnar ner)* Förbannad vare du, Epaminondas. Jag var ende sonen till min far.
- Epaminondas* Och vem var då din far, att du bekymrar dig om honom när du dör?
- Gryllos* Min far är Xenofon, författaren till Anabasis, den som genomskådat alla narrar inklusive dig och Sokrates.
- Epaminondas (omfamnar honom)* Min son, vad gör du, son av en beryktad filosof, i detta krig? Och varför sade du ej förr att du var son till Xenofon, hans ende son? Jag hade skonat dig för hans skull!
- Gryllos* Men han hatar dig!
- Epaminondas* Blott för att han ej träffat mig. Jag älskar honom.
- Gryllos* Varför var ej du min far i stället?
- Epaminondas* Varför blev ej du min son? (*Gryllos dör.*) Du blev det, men för sent.
- en soldat* Se upp, Epaminondas! Segern är oss given, men spartanerna har ännu spjut att kasta!
- Epaminondas* Slaget är förlorat, ty jag har här dödat sonen till en filosof. Han kunde mycket väl ha varit min egen son.
- soldaten* Det struntar Sparta i! De kastar sina spjut träffsäkert bara för att döda!
- Epaminondas* Vad är döden mot en stunds filosofi? All världshistoriens alla brott och katastrofer är i all sin överväldigande och massiva tyngd ett intet mot ett ögonblick av filosofisk klarhet.
- soldaten* Ägna dig åt din filosofi när slaget är förbi. (*går retad.*)
- Epaminondas* Nej, då är det för sent. Mitt ögonblick är här. (*träffas av ett spjut.*)
- Åh! Den lansens visste var den tog. (*stupar*)
- soldater (utanför)* Generalen är träffad!
Vår ledare är fallen!
Mitt i segerns ögonblick! (*etc.*)
(*Soldater samlas runt Epaminondas.*)
- soldat 1* Finns det hopp?
- 2* Han är döende.
- 3* Han hembar segern men fick icke skörda den.

4 Vad blir det nu av Thebe?
Epaminondas (döende) Det blir fred.
2 Vad säger han?
3 Han talar!
1 Tala till oss, general!
Epaminondas Låt freden blomma. Fred till vilket pris som helst var alltid den allena kloka politiken, fastän den beständigt var förlorande martyr.
4 Vad säger han?
2 Han dillar någonting om fred.
Epaminondas Jag önskar fred. Slut fred med Sparta.
4 Skall då Thebe uppge sin hegemoni i Hellas?
Epaminondas Vad är Thebe? Vad är Hellas utan fred?
1 Han önskar fred.
3 Vi får väl åstadkomma fred då.
Epaminondas Och säg till Xenofon, att jag beklagar att jag dödade hans ende son, bed honom om förlåtelse, men jag har sonat brottet, och hans Hellas får nu fred.
1 Allt vad ni önskar, general.
Epaminondas Och säg till Platon....
1 Ja, herr general?
Epaminondas Säg till den gode Platon, att han hade rätt. I denna värld må allting vara fel, men det finns ett alternativ, som alltid skall ha rätt, och det är hans och min filosofi. (dör)
4 Hans blick har brustit.
2 Den store Epaminondas har följt den store Pelopidas.
1 Aldrig mer skall Thebe ha två så sköna söner att yvas över.
3 Låt oss hedra Epaminondas med att ge Sparta fred.
4 Även om det kostar Thebe allt?
1 Ni hörde vad Epaminondas sade. Fred till vilket pris som helst är den alltid enda rätta men förlorande politiken. Det är bättre att göra vad som är rätt och förlora än att göra vad som är fel och vinna en tillfällig och övergående vinst.
4 Du talar som Epaminondas.
1 Jag önskar att vi alla vore funtade som han.
2 Då skulle Hellas överleva.
3 Kanske det.
4 Kom, låt oss bära ut och begråta ymnigt vårt Thebes störste son och undergång, ty efter Pelopidas och Epaminondas död kan Thebe aldrig mera resa sig.
2 Men kanske Hellas i deras namn.
1 Det får vi lämna åt framtiden..

(De bär ut Epaminondas.)

Slut.

(Athen 16.9.1995)

(7-16.9.1995)